

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Илия Русенов Русенов на тема

„ЕМПИРИЧНИ МЕТОДИ ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Предложената дисертация е с общ обем от 167 стр. Тя е разделена на пет глави, увод и заключение, както и библиография, включваща 104 заглавия: 18 на кирилица и 86 на латиница (на английски и немски език). Авторефератът е в обем от 30 стр., като кандидатът има четири публикации във връзка с темата.

Основната цел на дисертацията е „да се съберат и експлицират емпирични свидетелства в полза на тезата, че философията добавя към своите традиционни методи и емпирични такива“ (с. 6 от автореферата). По същия начин целта на дисертацията е формулирана и в пълния текст на труда. За да се постигне тази цел, докторантът си поставя за решаване няколко задачи: да изясни понятието за емпирично (познание, метод) във философията, да опише досега прилаганите (квази-)емпирични методи във философията, а именно мисловен експеримент и анализ на езика, а също така да опише, коментира и отговори на възраженията срещу новото движение за експериментална философия, започнало в началото на нашия век. Последната задача е свързана с реинтерпретирането на някои „стари“ философски методи като неосократическия диалог в светлината на емпиричното и да покаже потенциала на разгледаните емпирични методи в преподаването на философия на нивото на средното училище в България. Поставените задачи са решени успешно, с което е изпълнена и целта на дисертационния труд. От гледна точка на ситуирането на тезата в съвременния дебат за природата и методите на философията (известен като

дебат за метафилософията) И. Русенов защитава т.нар. методологически натурализъм, прокарващ схващането, че философските методи трябва да са съизмерими с или дори тъждествени на методите, използвани в естествените науки. С това философията „се позиционира на границата между наука и хуманитаристика“ (с. 6 от дисертацията), което е широко застъпвана и остро критикувана теза в съвременната философия. Затова аргументите, които експерименталната философия предоставя в полза на тази теза, са важни и експлицирането им и добавянето на нови такива е важно постижение на дисертацията.

Първата глава се заема с въвеждането на разбирането за природата, фазите и ограниченията на емпиричното изследване така, както то е застъпено в хуманитарните и социалните дисциплини. Тук магистърската степен по психология, която притежава докторантът, е помогнала за стройното и подредено изложение.

Втората глава експлицира философското разбиране за емпирично, респективно емпирично познание и емпирични методи, като докторантът се връща до Кант, за да изясни това разбиране. Тъй като емпиричните методи за особено характерни за науката, докторантът се спира и на различните концепции във философията, засягащи природата на научното познание. Този кратък обзор има за цел да поясни и защити натурализма като ориентация в съвременната философия. Последната част на главата обяснява какво представляват мисловните експерименти, използвани както във философията, така и в науката, като за целта са приведени редица примери за философска аргументация чрез мисловен експеримент.

В третата глава се прави критичен обзор на различните школи в лингвистичната парадигма, формирана благодарение на Л. Витгенщайн в началото на миналия век. Главата е разделена на две подглави – ранна аналитична философия и късна аналитична философия, като в тях се показва

как анализът на езика може да се тълкува като боравене с емпирично знание – знанието за езика както на индивидуалните носители в лицето на философите, така и на колективните носители в лицето на обикновените говорители. Последното е по-характерно за т.нар. философия на обикновения език, като основната критика тук е към хиперболизирането на езиковата компетентност на философа до езикова компетентност изобщо. Основната теза в тази част е, че анализът на езика го превръща в емпиричен предмет на разглобяване и сглобяване, с което емпиричното като подход навлиза в стандартната философия и подготвя появата на експерименталната философия.

В четвърта глава, която е логическият център на дисертацията, се обяснява същността и целите на експерименталната философия, като се анализират нейните предпоставки, програмни твърдения и актуална реализация в редицата изследвания на интуициите на философи и нефилософи, наводнили книжнината през нашия век. В подробности са разгледани техниките на експериментална философия: дескриптивно наблюдение, нормативно наблюдение, прескриптивно наблюдение и адаптивна перспектива, а след това е направен опит да се систематизират основните възражения срещу експерименталната философия, както и да им се отговори подобаващо. Според мен този опит е напълно успешен и представлява принос към съвременната дискусия по тази тема.

Петата глава показва в ретроспектива как известни и достатъчно широко разпространени методи във философията, а именно неосократическият диалог, могат да се схванат като въвеждане на емпиричното във философското познание. Личният опит на докторанта с осъществяването на този метод е допринесъл за ясното и достъпно изложение. Преподавателският му опит пък става основа на разглеждането на ролята на емпиричните подходи във философията, изучавана в средното

училище, като тук се откроява промяната в ролята на учителя в процеса на философското образование.

Може да се заключи, както и самият докторант изтъква, че „дисертацията няма претенциите да обхваща всички (актуални и потенциални) емпирични методи във философската дейност, а да очертае един възможен модел, реконструиращ ролята на емпиричното в това традиционно смятано за преди всичко априорно занимание, наречено философия.“ (с. 11 от дисертацията, виж и заключението).

Авторефератът предава коректно съдържанието на дисертацията. Приносите са формулирани ясно и кратко, като аз съм съгласна напълно с тях. Езикът е прецизен, достъпен и жив. Трудът отговаря на всички нормативни изисквания.

Всичко гореказано ми дава основанията да гласувам с убедено „да“ за присъждането на образователната и научна степен „доктор по философия“ на Илия Русенов.

14.09.2022 г.

София

Проф. дфн Анета Карагеоргиева